

**НАЦИОНАЛЕН ВОЕНЕН УНИВЕРСИТЕТ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”**

**МЕТОДИКА
ЗА ПСИХОЛОГИЧНО
ОСИГУРЯВАНЕ
НА КУРСАНТИТЕ
НА НВУ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”**

Приета с протокол № 167/23.02.2021 г. на Академичен съвет

Издателски комплекс
НВУ „Васил Левски“
2021

ЗАПОВЕД
НА НАЧАЛНИКА НА НАЦИОНАЛЕН ВОЕНЕН
УНИВЕРСИТЕТ
„ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

06 октомври 2021 г.

№ РД-02-1154

гр. Велико Търново

СЪДЪРЖАНИЕ: Относно обявяване на „Методика за психологично осигуряване на курсантите в НВУ „В. Левски“.

Висшите училища се ползват с академична автономия. Академичното самоуправление се изразява в право на висшето училище да урежда устройството и дейността си в собствени правилници в съответствие със Закона за висшето образование.

На основание чл. 23, ал. 6, т. 11 от Правилника за устройството и дейността на НВУ „В. Левски”, чл. 5 ал. 4, от Правилника за работата на Академичния съвет на НВУ „В. Левски”, решение на Академичния съвет на НВУ „Васил Левски” с протокол №167/23.02.2021 г., както и на основание чл. 55, ал. 4 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България,

ЗАПОВЯДВАМ:

1. Отменям „Методика за психологично осигуряване на курсантите в НВУ „В. Левски” приета с протокол №67/28.03.2012 г. на заседание на Академичния съвет и обявена със заповед №525/11.04.2012 г.

2. Обявявам „Методика за психологично осигуряване на курсантите в НВУ „В. Левски“, приета на заседание на Академичния съвет на НВУ „Васил Левски” №167/23.02.2021 г.

3. Със заповедта да се запознае целият личен състав на университета.

Заповедта да се публикува във вътрешната информационна система на НВУ „Васил Левски” или на официалната интернет страница на Университета.

Изпълнението на настоящата заповед възлагам на Заместник-началника по учебната и научна част на Университета.

Контрол по изпълнението на заповедта ще осъществя лично.

ЗА НАЧАЛНИК НА НВУ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”

**ЗАМ.-НАЧАЛНИКЪТ ПО АДМИНИСТРАТИВНАТА
ДЕЙНОСТ НА НВУ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“**

ПОЛКОВНИК П ГЕОРГИ КРАЙНОВ

Отдаден със заповед за заместване №РД-02-1125/04.10.2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Глава I Общи положения.....	стр. 6
Глава II Задачи на специализираното звено по психологично осигуряване на курсантите.....	стр. 8
Глава III Основни процедури по реализация на дейностите по психологично осигуряване	стр. 9
Глава IV Основни насоки и дейности по психологичното осигуряване на курсантите:	стр. 14
Първи курс	стр. 14
Втори курс	стр. 18
Трети курс	стр. 20
Четвърти курс	стр. 22
Пети курс	стр. 24
Глава V Заключителна част	стр. 27

Глава I

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Методиката определя направленията и дейностите по цялостното реализиране на процеса на психологично осигуряване на курсантите.

2. Психологичното осигуряване представлява непрекъснат процес по оценка на психичната пригодност, поддържане и укрепване психичното здраве, повишаване психичната устойчивост на курсантите и сплотеността на техните формирования за справяне със специфичните задачи и изисквания на военнорегимативната среда, осъществяващ се чрез система от професионални дейности, стандарти и ресурси.

3. Психологичното осигуряване се реализира от специализирано звено психолози в секция „Военна психология” на Институт „Научноизследователска и иновационна дейност“ на НВУ „Васил Левски”.

4. Основни направления на дейността на психолозите по психологичното осигуряване на курсантите:

- а. Психологично оценяване.
- б. Обучение в психологични умения.
- в. Психологични интервенции.

5. Принципи на психологичното осигуряване:

а. Зачитане личността, достойнството и индивидуалните особености на курсантите.

б. Конфиденциалност на личните данни и личната информация.

в. Целесъобразност, приложност и адекватност на използваните методи за психологично осигуряване.

г. Системност на дейностите по психологичното осигуряване на курсантите.

д. Способност за непрекъснато адаптиране на използваните методики.

е. Екипност на психолозите при провеждане на процедурите и дейностите.

ж. Поддържане на професионални стандарти за добра практика.

6. Психологичното осигуряване на курсантите се извършва на основата на:

- „Наредба № Н-3 от 03.02.2020 г. за психологичното осигуряване в Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия”, обнародвана в ДВ, бр.14/18.02.2020 г. и в сила от 18.02.2020 г.

- „Правилник за дейността и структурата на Институт „Научноизследователска и иновационна дейност“ на НВУ “Васил Левски”.

- Ежегодна заповед на началника на НВУ “Васил Левски” относно психологичното осигуряване на личния състав и регламентиране дейността на психолозите в НВУ „Васил Левски”.

- „Методика за ежегодна оценка и класиране на курсантите в НВУ “Васил Левски”.

- „Методика за отчитане на мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.

Глава II

ЗАДАЧИ НА СПЕЦИАЛИЗИРАНОТО ЗВЕНО ПО ПСИХОЛОГИЧНО ОСИГУРЯВАНЕ НА КУРСАНТИТЕ

1. Оценяване психичната устойчивост и динамиката на личностното развитие на обучаемите курсанти в НВУ “Васил Левски”.
2. Диагностика на междуличностните и груповите взаимоотношения – психосоциален климат.
3. Провеждане на обучения на курсантите в повишаване на психологичните им умения във връзка с личностното развитие и междуличностните взаимоотношения.
4. Провеждане на индивидуално и групово консултиране.

5. Провеждане на кризисни интервенции – при необходимост.
6. Психологично осигуряване на занятията по оцеляване.
7. Провеждане на индивидуални срещи и събеседване с курсантите, свързани с анализ на психологичните им изследвания.
8. Подпомагане на началници/командири при вземане на решения, свързани с психологичното осигуряване на курсантите.
9. Отчитане мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.
10. Създаване и поддържане на база данни с резултатите от психологичните изследвания.
11. Разработване и адаптиране на методики за психодиагностика.
12. Изготвяне на анализи и отчети за извършената работа.

Глава III

ОСНОВНИ ПРОЦЕДУРИ ПО РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПСИХОЛОГИЧНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. ПСИХОЛОГИЧНО ОЦЕНЯВАНЕ

1.1. Психологичното оценяване представлява специализирана система от дейности, която включва:

изследване, анализ и заключение относно психичните ресурси, механизми и потенциала на курсантите, необходими за ефективното справяне със специфичните изисквания на начина на живот и обучение в НВУ „Васил Левски”.

1.2. Дейности по психологичното оценяване:

- Скрининг – кратка оценъчна процедура, насочена към изследване на конкретни психологични параметри по конкретен повод.
- Диагностика – изследване на индивидуалните и/или груповите психични ресурси и устойчивост за работа в армейската среда.
- Експертна оценка – комплексно изследване на индивидуалните и груповите психични ресурси или оценка на психосоциалния климат при изпълнение на различни видове специфични дейности.
- Прогноза – психологична оценка на динамиката и потенциала за развитие на курсантите на индивидуално, групово и организационно ниво.

1.3. Дейностите по психологичното оценяване се извършват чрез една или няколко от следните процедури:

- психологични тестове и/или въпросници;
- психологично интервю – структурирано или полуструктурирано;

- анкетни проучвания на мнения, нагласи, социодемографски данни;
- групово изследване чрез социометрия;
- групова работа под формата на тренинги, казуси, фокус-групи;
- апаратни изследвания;
- наблюдение – по време на занятията по оцеляване в екстремни условия.

1.4. Психологичното оценяване може да се допълва и със специфичен набор от процедури съгласно стандартите за добра практика в зависимост от изискванията на конкретния случай.

2. ОБУЧЕНИЕ В ПСИХОЛОГИЧНИ УМЕНИЯ

2.1. Обучението в психологични умения представлява специализирана дейност, насочена към повишаване на практическите психологични компетентности на курсантите.

2.2. Обучението се провежда в индивидуален или групов формат от специалистите по психологично осигуряване и се осъществява чрез използване на следните форми: лекционна, дискуссионна, ролеви игри, тренинги, фокус-групи.

2.3. Обучението в психологични умения включва следните основни области:

- Повишаване на психичната устойчивост на курсантите.
- Усъвършенстване на уменията за работа в екип и екипна съвместимост и подобряване на психосоциалния климат в подразделението.
- Усъвършенстване на уменията на курсантите по превенция и контрол на професионалния и боен стрес.
- Разпознаване, повлияване и прогнозиране на рисково поведение.
- Доизграждане на лидерски компетентности.
- Други обучителни дейности съобразно спецификата и необходимостта при конкретно поставена задача.

3. ПСИХОЛОГИЧНИ ИНТЕРВЕНЦИИ

3.1. Психологичните интервенции представляват специализирани дейности, провеждани от психолозите съгласно стандартите за добра практика. Те включват:

- Психологично консултиране на индивидуално, групово и организационно ниво;
- Кризисно консултиране – на индивидуално, групово и организационно ниво;
- Специализирани кризисни интервенции:
 - дифузия на място – възможност за вентилиране на началните негативни чувства по време на критичен инцидент, изразяващи се в когнитивни, емоционални и

телесни реакции, целяща да помогне на военнорслужещите да продължат работата си в условията на инцидента.

- демобилизация – информиране на участниците относно очаквани стресови реакции у тях след инцидента и създаване на предпоставки за оказване на взаимна подкрепа в прехода към обичайните условия.

- дебрифинг – психологичен групов процес за облекчаване въздействието на критичен инцидент и за ограничаване на възможността за развитие на посттравматично стресово разстройство.

3.2. Дейностите по 3.1. се провеждат в следните случаи:

- при критични инциденти;
- по заявка на началниците/командирите при възникнала необходимост;
- по преценка на специалистите по психологично осигуряване;
- по желание на курсант или група курсанти.

3.3. Времето и продължителността на провеждане на психологичните интервенции се определят от конкретната ситуация по преценка на психолозите.

Глава IV

ОСНОВНИ НАСОКИ И ДЕЙНОСТИ ПО ПСИХОЛОГИЧНОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА КУРСАНТИТЕ

ПЪРВИ КУРС

ЦЕЛ

Установяване степента на приспособяване на новоприетите курсанти към роли, задачи и взаимоотношения в новата среда.

АРГУМЕНТАЦИЯ

Адаптацията е комплексен психологичен феномен. Тя е сред най-важните страни на отношението между индивида и средата. Адаптацията към условията на живот и дейност в армията е свързана с редица нови и трудни задачи, повишени отговорности, водещи понякога до преживяване на объркване, на очакване на неуспех или провал. Успешното справяне с различни ситуации по време на адаптационния процес се основава както на определени личностни качества, така и на интегрирането на личността и осъзнаването принадлежността ѝ към групата.

Деадаптивното поведение при курсантите се изразява в трудно приспособяване към условията на армейската среда.

То се проявява на нивото на преживяванията, мислите, действията. Причина за него е конфликтът между потребностите и възможностите, от една страна и нормите, условията и порядките във военнорегулативната среда – от друга.

Психологичното осигуряване в тази насока има за задача:

- да проследи адаптационните процеси при курсантите на индивидуално и групово ниво;
- да анализира възможните затруднения в първоначалния етап на адаптация при обучаемите в НВУ „Васил Левски“;
- да облекчи и ускори адаптационния процес – при необходимост, като въздейства и върху личностните, и върху ситуационните детерминанти.

СФЕРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Предварителни нагласи и очаквания на новопостъпилите курсанти и реалностите на военнорегулативната среда:

- нагласи към армейската среда;
- ниво на сблъсък между очаквания и действителност;
- насоченост към позитивни взаимоотношения и екипна работа – като адаптационен ресурс;
- лична преценка на курсантите относно възможностите за изява на собствения потенциал при съхраняване на психичните ресурси.

2. Личностни характеристики и предпоставки, подпомагащи или затрудняващи ефективното справяне и адаптиране към новата среда:

- ниво на устойчивост на емоционалните процеси;
- енергичност и активност;
- умение за изразяване на емпатия;
- наличие на чувство за идентичност – реалистичен образ за себе си;
- чувство за собствено достойнство и себеуважение;
- субективна оценка на наличните възможности за себеразвитие и самоусъвършенстване;
- насоченост към придобиване и промяна на компетентности;
- насоченост към придобиване и промяна на нагласи, убеждения и др.;
- умения за успешно справяне с възникнали проблеми;
- насоченост на личността към взаимодействие, към поставените задачи и към осъществяване на собствените амбиции и цели;
- умение за установяване на позитивни взаимоотношения с другите хора в средата;
- степен на преживяване на негативен стрес и предпочитани стратегии за справяне с него;

- способност за поставяне и преследване на дългосрочни лични цели и жизнени планове в определената среда.

3. Действия на курсантите по време на курса за оцеляване в природата:

- умения за бързо и адекватно реагиране в ситуации, различни от обичайното ежедневиe;
- умения за работа в екип;
- стресоустойчивост и самоконтрол.

4. Когнитивни способности:

- общи психомоторни способности (зрителна и двигателна координация, концентрация на вниманието).

5. Анкетно проучване относно източниците на негативен стрес и отражението му върху мотивацията, емоционалния статус, поведението и междуличностните взаимоотношения на курсантите.

6. Анкетно проучване мнението на курсантите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.

ВТОРИ КУРС

ЦЕЛ

Установяване характера на взаимоотношенията и степента на групова сплотеност в курсантските взводове.

АРГУМЕНТАЦИЯ

Промените в живота и обучението на курсантите от втори курс са свързани основно с разпределението им по специализации и продължаване на обучението на част от тях във факултет „Артилерия, ПВО и КИС” - гр. Шумен. В тази връзка е важно да се изследват процесите, развиващи се в новосформираните групи (взводове) и доколко всяка отделна личност постига определена степен на благополучие в групата.

Адаптацията към военната среда в основни линии е завършила. Предстои адаптирането на отделната личност към групата, в която е разпределена. Характеристиките на груповата динамика показват, че всяка личност първо се опитва да промени хората около себе си, а не самата себе си. Взаимното съществуване и ефективността на групата обаче предполага адаптационни умения и у двете страни.

СФЕРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Личностни характеристики, влияещи върху междуличностните взаимоотношения:

- емоционална устойчивост, определяща успешното решаване на задачи в напрегната емоционална обстановка или ситуация;
- ниво на импулсивност в поведението;
- комуникативност и общителност;
- степен на толерантно отношение към хората, склонност към разбиране и приемане индивидуалността на другите;
- конформни нагласи – склонност към отстъпчивост, приемане на чуждото мнение с цената на лични компромиси, неувереност в себе си;
- поведенчески нагласи със склонност към конфликтност, упорство при отстояване на собствената гледна точка, тенденция към авторитарна позиция и доминиране;
- агресивни нагласи в поведението.

3. Когнитивни способности:

- качества на паметта – обем и точност.

4. Анкетно проучване относно източниците на негативен стрес и отражението му върху мотивацията, емоционалния статус, поведението и междуличностните взаимоотношения на курсантите.

5. Анкетно проучване мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.

ТРЕТИ КУРС

ЦЕЛ

Установяване степента на формиране на идентичност у курсантите в армейската среда.

АРГУМЕНТАЦИЯ

При обучаемите в трети курс е приключил процесът на адаптация и се постига по-голяма ефективност при работа в екип. Това е времето, когато представата за себе си, включваща когнитивна, емоционална, социална и физическа реалистична самооценка, е доизградена. Делегирането на определени пълномощия от страна на командирите се увеличава и това генерира по-силно чувство за отговорност у курсантите.

При някои от тях може да се прояви импулсивност или прекалено завишен стремеж към себеизява, дължащи се на надценяване на силите и възможностите. При други, които подценяват или недооценяват себе си, може да се появят неувереност, тревожност, емоционална лабилност и податливост на негативен стрес. И в двата случая би могло да се затрудни изграждането на собствена идентичност, приемането на идентичността на другия и да настъпи промяна в мотивацията за постижения.

Резултатите от изследваните личностни показатели на всеки се съпоставят с резултатите му от психологичния подбор, като се търсят индикации за промени в личността и стила на поведение, свързани със степента на формиране на идентичност във военнорнативната среда.

СФЕРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Личностни качества:

- адекватност на самооценката;
- социален резонанс – субективна представа за начина на приемане на личността от другите в заобикалящата я среда;
- способност за адекватно общуване спрямо изискванията на конкретната ситуация;
- ниво на самоконтрол на емоциите и поведението;
- степен на импулсивност на реакциите;
- степен на личностна и ситуативна тревожност;
- стил на обичайно агресивно поведение;
- наличие и степен на невротичност и раздразнителност;
- склонност към необосновано рисково поведение.

2. Когнитивни способности:

- качества на мисленето: оперативност, активност, съобразителност.

3. Анкетно проучване относно източниците на негативен стрес и отражението му върху мотивацията, емоционалния статус, поведението и междуличностните взаимоотношения на курсантите.

4. Анкетно проучване мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ „Васил Левски“.

ЧЕТВЪРТИ КУРС

ЦЕЛ

Изследване на личностните характеристики и стила на междуличностните взаимоотношения в контекста на ефективното общуване по хоризонтала и вертикала.

АРГУМЕНТАЦИЯ

В четвърти курс обучаемите са усвоили сравнително достатъчно знания и продължават да формират умения, свързани с бъдещата практическа реализация на военнослужещи. Отговорностите и изискванията към курсантите се увеличават. Изисква се високо ниво на самоконтрол, емоционална стабилност и адекватни реакции в екстремни и конфликтни ситуации. Това е времето, в което курсантите би трябвало да са придобили достатъчно увереност в собствените възможности и да направляват

съзнателно цялата си енергия към израстването си като добри професионалисти. Тази мобилизация на силите може в отделни случаи и да повиши риска от прояви на психична нестабилност, да бъде източник на неетично съперничество и междуличностни конфликти и като цяло да обуслови нарушения на психосоциалния климат на дадена група.

СФЕРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Личностни характеристики, влияещи върху междуличностните взаимоотношения:

- отношение към армейския контекст и военнорегулативната среда;
- умение за регулиране на поведението спрямо различни правила и норми;
- толерантност към чуждото мнение;
- измерване нагласите към прояви на насилие и агресия;
- степен на раздразнителност и начин на реагиране при минимални провокации;
- степен на изразяване на негативните чувства под формата на вербална и физическа агресия;
- умения за справяне в конфликтни ситуации.

2. Когнитивни способности:

- превключване и разпределение на вниманието;
- степен на развитие на абстрактно-логическото мислене.

3. Анкетно проучване относно източниците на негативен стрес и отражението му върху мотивацията, емоционалния статус, поведението и междуличностните взаимоотношения на курсантите.

4. Анкетно проучване мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.

ПЕТИ КУРС

ЦЕЛ

Изследване на личностни характеристики, свързани с лидерските качества и умения на курсантите.

АРГУМЕНТАЦИЯ

Курсантите от пети курс са обогатили познанията си за лидерството в армията и са усвоили съвременните подходи за директно лидерство в малката бойна единица – важна предпоставка за бъдещата им професионална реализация като командири.

Съвременните схващания за военния лидер обединяват много теории, свързани с лидерските характеристики и условията за тяхната проява. По-голяма част от тях се опитват да дадат отговор на три основни въпроса:

- какъв трябва да бъде – характер;

- какво трябва да знае – ниво на компетентност;
- какво трябва да прави – стил на поведение.

Изследват се вътрешните регулатори на поведението на личността, осигуряващи определено количествено-качествено равнище на нейната дейност и наличието на реална оценка на собствения потенциал и управленските възможности.

СФЕРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ

1. Личностни характеристики:

- индивидуални качества – воля, самодисциплина, увереност, самоконтрол, баланс и стабилност;
- начин на възприемане на информацията – анализ или интуиция;
- начин на вземане на решения;
- стил на поведение – насоченост към съперничество или сътрудничество;
- насоченост към лидерски стил – авторитарен, демократичен, либерален.

2. Умения, свързани с междуличностните взаимоотношения:

- разбиране на личностния си потенциал в контекста на социално-психологическите модели на лидерството;
- изграждане на екипи и работа с тях;

- вземане на бързи и правилни решения в различни ситуации;
- гъвкавост и промяна на поведението в ситуации, в които трябва да се повлияе на другите;
- разрешаване на конфликти – избягване, компромис, приспособяване;
- мотивиране на другите.

3. Когнитивни способности:

- аналитичност на мисленето;
- гъвкавост на мисловните процеси.

4. Анкетно проучване относно източниците на негативен стрес и отражението му върху мотивацията, емоционалния статус, поведението и междуличностните взаимоотношения на курсантите.

5. Анкетно проучване мнението на обучаемите за учебния процес и административното обслужване в НВУ “Васил Левски”.

Глава V

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ

1. Основните дейности по психологичното осигуряване се извършват най-малко четири пъти в учебна година, като времето за провеждане е уточнено в разписанието на учебните занятия.

2. Дейностите по психологичното осигуряване, които имат експертен характер, обслужват пряко ръководството на университета. Резултатите от тях се представят на началника на университета под формата на протокол или доклад-анализ.

3. Информацията, получена от психологични изследвания, свързана с психосоциалния климат, проблеми в междуличностните взаимоотношения или наличие на рисково поведение при определени курсанти, се предоставя на преките командири.

4. Дейностите по психологичното осигуряване, насочени към самите изследвани лица, имат конфиденциален характер. Резултатите от тях се представят персонално на изследваното лице под формата на събеседване по предварително изготвен график.

5. В края на всяка учебна година на базата на психологичните изследвания се поставя оценка за

психичната устойчивост в оценъчния картон на всеки курсант.

6. Данните от психологичните изследвания на курсантите се съхраняват в секция „Военна психология” за срок от пет години след завършване на обучението им.

7. Психолозите използват набор от психологични методики, който може да се актуализира съобразно добрите практики.

8. Настоящата методика подлежи на допълване и промяна съобразно промени в нормативната уредба.

9. Настоящата методика отменя „Методика за психологично осигуряване на курсантите в НВУ „Васил Левски””, приета с протокол № 67/28.03.2012 г. от заседание на Академичния съвет на НВУ „Васил Левски”, обявена в заповед № 525/11.04.2012 г. на началника на НВУ „Васил Левски” и в сила от 11.04.2012 г.

Настоящата методика е приета на заседание на Академичния съвет на НВУ „Васил Левски” с протокол № 167/23.02.2021 г.